

8. Чижмарь Ю.В. Національне та міжнародне право: теоретико-правові проблеми: монографія. Харків : Диса плюс, 2015. 472 с.
9. Яковюк І. Державний суверенітет і права людини: питання співвідношення і пріоритету. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2(61). С. 18–31.
10. G.-A Beaudoin, E. Ratushny. *The Canadian Charter of Rights and Freedoms*. 2nd ed. Toronto, 1989.
11. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 11. Ст. 4.
12. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
13. Конвенция о согласии на вступление в брак, брачном возрасте и регистрации брака от 7 ноября 1962 г. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_242
14. Лаптева И.А. Легко ли быть супругой ... в детстве? *НГ. Религии*. 2007. № 119 (4074, 06.20). С. 8.
15. Цивільний кодекс Квебеку. М. : Статут, 1999. 472 с.
16. Canada; James Crankshaw (1910). *The Criminal Code of Canada and the Canada Evidence Act as Amended to Date*. Carswell Company. p. intro.
17. Марисю К.Б. Кодифікація кримінального законодавства Канади: історія і сучасність. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права (Університетські наукові записки)*. 2003. № 1. С. 135.
18. Halpern v. Canada (Attorney General), 2002 Can LII 42749 (ON SCDC). URL: <https://www.canlii.org/en/on/onscdc/>
19. Hendricks C. Québec (Procureur général), 2002 CanLII 23808 (QC CS). URL: <https://www.canlii.org/fr/qc/qccs/doc/>
20. Barbeau v. British Columbia (Attorney General), 2003 BCCA 251. URL: <http://www.courts.gov.bc.ca/jdb-txt/ca/03/02/2003BCCA0251.htm>
21. Government of Canada, Statistics Canada. URL: <http://svitua.com.ua/news/201708/4582-samotni-bezditni-doslidzhennya-zhyttya>
22. Конституция Японии. *Конституции государств (стран) мира*. URL: <http://worldconstitutions.ru/>
23. Веб-сайт Верховного Суда Японии. URL: <http://www.courts.go.jp/saikosai/>
24. G.-A Beaudoin, E. Ratushny. *The Canadian Charter of Rights and Freedoms*. 2nd ed. Toronto, 1989.

** Антонова Олена Ростиславівна – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри конституційного і міжнародного права Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського.*

Стаття надійшла до редакції 10 лютого 2018 р.

УДК 342(477)

Віктор Косинський *

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ТА АКТИВНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ЗАКОНОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

У статті надається порівняльний аналіз законодавчого регулювання діяльності громадських об'єднань та їх ролі і значення в удосконаленні законотворчого процесу в європейській та національній правових системах.

Ключові слова: громадські об'єднання, громадська думка, права і свободи людини, громадянське суспільство, державні органи, законодавство, демократія.

Косинский В.В. К вопросу о повышении роли и активности общественных объединений в законотворческом процессе.

В статье дается сравнительный анализ законодательного регулирования деятельности общественных объединений, их роли и значения в совершенствовании законотворческого процесса в европейской и национальной правовых системах.

Ключевые слова: общественные объединения, общественное мнение, права и свободы человека, гражданское общество, государственные органы, законодательство, демократия.

Kosynskiy V.V. On the issue of increasing the role and activity of public associations in the lawmaking process.

The article provides a comparative analysis of the legislative regulation of public associations and their role and importance in improving the legislative process in European and national legal systems.

Keywords: public associations, public opinion, human rights and freedoms, civil society, state bodies, legislation, democracy.

Для вітчизняного законотворення досить плідними та заслуговуючими на увагу, на наш погляд, можуть бути ідеї та напрацювання нашого земляка, випускника юридичного факультету Київського університету Лева Йосиповича Петражицького (1867–1931 рр.) – видатного правника і соціолога, засновника і представника психологічної школи права.

Він вважав що визначення права як зовнішнього державного повеління є фантазією. На його думку правові основи людської поведінки, так же як і моральної, криються в психіці людини, конкретних емоціях обов'язку. Право виникає від індивіда, народжується в глибинах людської психології як інтуїтивне право, яке побудоване на внутрішніх переконаннях, індивідуальних сприйняттях людиною свого стану. Це право залишається індивідуальним, індивідуально-різноманітним, не шаблонним, а по змісту сукупностей інтуїтивно-правових переконань інтуїтивних прав стільки, скільки індивідів. Пригадаймо в цьому взаємозв'язку вислів давньогрецького філософа Демокріта: «Кожна людина – це маленький особистий всесвіт».

Стосовно значення і місця теорії Л.Й. Петражицького в царині законотворення відомий російський дослідник в галузі філософії права Ю.В. Тихонравов висловився так: «Звісно ж що наша законодавча і правозастосовча практика могла би більш плідно використовувати деякі його висновки. Не можна видавати закони без урахування соціальної психології. Психологічні процеси різних рівнів – така ж реальність, як економічні та політичні процеси. Право опосередковується ними, живе в них, проявляє через них свою ефективність. Практикуючий юрист не може ігнорувати того факту, що часто люди здійснюють свою діяльність не знаючи законів, всупереч законам, в обхід законів, при пробілах у законі і т.д.» [1, с. 138].

У цьому причинному зв'язку слід навести висловлювання відомого австрійського та американського правознавця, засновника правового нормативізму, теоретика правового позитивізму Ганса Кельзена: «До інституцій, що за правильного забезпечення парламентаризму все ж таки уможливають певний безпосередній вплив на творення державної волі, належить іще так звана народна ініціатива: має існувати змога, щоб імпульси, які надходять із гущі народної, одержували розголос, а парламент саме за ними визначає напрям своєї законодавчої діяльності» [2, с. 72–73]. Цей вчений особливо протестував проти спроб ідеологізації і політизації правознавства та вимагав аналізувати й описувати право, користуючись системою норм, що регулюють порядок людського співжиття.

У своєму філософському трактаті «Основи філософії права» Георг В.Ф. Гегель, аналізуючи структуру громадянського суспільства, наголошував: «Громадська думка – це неорганічний спосіб пізнання того, чого народ хоче й думає. Те, що дійсно стверджує свою значущість у державі, повинне, звичайно, здійснюватися органічно, і це відбувається в державному устрої. Але громадська думка була за часів великою силою, і такою вона є особливо в наш час, коли принцип суб'єктивної свободи набув такої важливості і такого значення» [3, с. 276].

На підтвердження вагомості та усвідомлення історичної послідовності взаєморозвитку суспільства і державності, значущості цих наукових висновків для правотворчих процесів у сучасній Європі слід навести витяг із преамбули Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року Урядами країн – членів Ради Європи на основі Загальної Декларації прав людини, проголошеної Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року: «Знову підтверджуючи свою глибоку віру у ті основні свободи, які складають підвалини справедливості і миру в усьому світі та які найкращим чином здійснюються, з одного боку, завдяки дійовій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки загальному розумінню і дотриманню прав людини, від яких вони залежать...».

Як бачимо, в європейській спільноті істинність і справжність демократичності будь-якого правлячого політичного режиму в державі оцінюється в прямій залежності від рівня забезпечення і дотримання ним прав і свобод людини, які є основою справедливості та миру в суспільстві.

У контексті досліджуваної теми у статтях дев'ятій, десятій, одинадцятій вищезгаданого правового документу закріплені права кожної людини на свободу думки, совісті та релігії, свободу на вираження своєї власної позиції, свободу на мирні зібрання та об'єднання з іншими, включаючи право створювати професійні спілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Здійснення цих прав не підлягає ніяким обмеженням, окрім тих, які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки та суспільного спокою, з метою запобігання безпорядкам, злочинності, для охорони здоров'я та моральності або захисту прав і свобод інших людей.

Урядами та політичними колами країн Ради Європи вже давно опанувало усвідомлення важливості вкладу громадських організацій у досягнення цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй та Статуту Ради Європи, їх впливу на розвиток і здійснення демократії і прав людини, зокрема за рахунок сприяння просвіті суспільства, їх внеску в культурне життя та соціальний добробут, участі в громадському житті, забезпечення прозорості та підзвітності державної влади.

На своєму засіданні Комітет Міністрів Ради Європи 10 жовтня 2007 року відзначав, що вплив неурядових громадських організацій відбувається шляхом найрізноманітніших форм діяльності – від слугування засобом комунікації між різними сегментами суспільства та державними органами, і до сприяння внесенню змін до законодавства та державної політики, надання допомоги нужденним, розробки технічних і професійних стандартів, моніторингу дотримання чинних зобов'язань відповідно до національного та міжнародного законодавства, надання можливостей для особистої самореалізації, для досягнення, просування та захисту спільних інтересів.

Комітет Міністрів Ради Європи визнав що існування та діяльність неурядових громадських організацій є проявом права їх членів на свободу об'єднання відповідно до статті 11 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, додержання принципів демократичного плюралізму, і передбачає не лише права, але й обов'язки.

У цьому сенсі, враховуючи практику Європейського Суду з прав людини, Європейську Конвенцію про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій та позицію органів Організації Об'єднаних Націй щодо дотримання договорів про права людини, Комітет Міністрів Ради Європи дійшов висновку, що більшої єдності між державами – членами Ради Європи можна досягти шляхом прийняття спільних правил стосовно правового статусу неурядових громадських організацій, і найкращим способом забезпечення добросовісної та відповідальної поведінки неурядових громадських організацій у європейському просторі є сприяння їх саморегулюванню.

У зв'язку з цим Комітет Міністрів Ради Європи розробив і прийняв рекомендації № CM/Rec(2007)14 державам – членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі. Зміст цих рекомендацій включає вісім розділів та 77 пунктів, у яких встановлюються мінімальні стандарти щодо загальних принципів, мети, цілей і завдань їх діяльності,

заснування, утворення, управління, структури, членства, внесків, вимог до установчих документів, набуття і припинення правосуб'єктності, права власності, підзвітності, прозорості, нагляду, державної підтримки, відповідальності, участі у прийнятті рішень тощо.

Відповідно до цих рекомендацій термін «неурядові організації» має означати добровільні самоврядні об'єднання або організації, створені для реалізації некомерційних завдань їх засновників або членів. До них не можуть належати політичні партії.

Особливо цікавим і заслуговуючим на пильну увагу в плані досліджуваної нами теми є рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державним органам держав – членів наступного змісту:

«Керуватися у розробці національного законодавства, державній політиці та практиці мінімальними стандартами, встановленими цією Рекомендацією;

Забезпечувати, щоб ця Рекомендація та супровідний пояснювальний меморандум були перекладені і якомога більше поширені серед неурядових організацій і громадськості в цілому. А також серед парламентарів, відповідних органів державної влади та освітніх закладів і використані під час навчання державних службовців;

Враховувати ці стандарти під час моніторингу взятих на себе зобов'язань».

У VIII розділі «Участь у прийнятті рішень» цих Рекомендацій мова йде про таке: «Урядові і квазі-урядові органи всіх рівнів повинні забезпечувати ефективну участь неурядових організацій без дискримінації в обговореннях та консультаціях щодо завдань і рішень у сфері державної політики. Така участь повинна забезпечувати свободу вираження різноманітних думок осіб щодо функціонування суспільства. Сприяння такій участі і співпраці повинно включати належне розкриття публічної інформації або доступ до публічної інформації. ...Консультації з неурядовими організаціями мають бути обов'язковими у рамках підготовки проектів законодавчих актів будь-якого рівня, які впливають на статус неурядових організацій, їх фінансування або сфери діяльності».

У цьому зв'язку необхідно прокоментувати термін «дискримінація». Як відомо, зазначений термін використовується в міжнародному праві та означає надання громадянам та організаціям якої-небудь держави менших прав і привілеїв ніж громадянам та організаціям іншої держави. В даному випадку йдеться про внутрішню дискримінацію урядових органів щодо неурядових організацій відповідної держави – члена Ради Європи.

Як зазначає доктор політичних наук, завідувач відділу соціальних відносин та громадянського суспільства Національного інституту стратегічних досліджень Валерій Юрійович Барков: «Роль третього сектору чи некомерційних організацій у збереженні можливостей суспільства впливати на владу – незаперечна. У цьому контексті розвиток неурядових організацій і можна розглядати як один із ідеологічних стрижнів громадянського суспільства» [4, с. 651].

На його думку, «поняття громадянського суспільства зараз асоціюється з появою нової конфігурації суспільно-політичного життя, де набувають досвіду численні громадські організації, а це передбачає дотримання головних напрямів розвитку українського суспільства: безумовного забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина, реалізації верховенства права в усіх сферах суспільного життя та демократизації політичної системи суспільства» [5, с. 390]. «Головною ознакою цих організацій є те, що вони утворюються не державою, а самими індивідами, і тому їхнє реальне функціонування виступає показником громадянської зрілості суспільства, рівня політичної культури громадянського загалу і усвідомлення ним власних потреб та інтересів у найрізноманітніших сферах суспільного життя» [5, с. 392].

Науковець також стверджує: «В Україні відчувається амбівалентність¹ усвідомлення державою важливості громадських організацій і необхідності співпраці з ними. Їхній вплив на розвиток суспільства та їхня здатність обстоювати суспільні інтереси реалізуються не в повному обсязі» [5, с. 416].

¹ Подвійність сприйняття явища, яке одночасно викликає діаметрально суперечливі почуття (ненависті і любові) які, в залежності від обставин, витісняються і маскуються одне іншим (Термін введений Е. Блейлером (1857–1939 рр.), швейцарським психіатром і психологом).

Вступ України у 1995 році до Ради Європи став поштовхом як до якісної трансформації законотворчої діяльності українського парламенту, так і до становлення інститутів громадянського суспільства, зокрема, об'єднання громадян в неурядові громадські організації. Потрібно було привести національне законодавство у відповідність до норм ратифікованих документів, прийняти відповідно до принципів Ради Європи цілу низку нормативно-правових актів. У зв'язку з тим, що діяльність об'єднань громадян за політичними інтересами, якими є політичні партії, на той час регламентувалась дещо застарілим, прийнятим ще у 1992 році Законом України «Про об'єднання громадян», який відносив до об'єднань громадян політичні партії та громадські організації, Комітет з питань правової політики опрацював і вніс на розгляд Верховної Ради України окремий Закон України «Про політичні партії в Україні», що був прийнятий 5 квітня 2001 року.

Із прийняттям цього вкрай важливого закону значною мірою посилилася політична активність в українському соціумі. Збільшилася кількість зареєстрованих політичних партій, яка нині становить 352 політичних об'єднань громадян. Цікавим є той факт, що майже половина від цієї кількості, а саме 156 політичних партій виникли протягом 2014 – 2017 років.

Слід зазначити, що різнохарактерна програмна база та багатовекторна націленість цих численних політичних об'єднань свідчить про низький ступінь їх громадянської ідентифікації, що на сучасному етапі розвитку українського парламентаризму неповною мірою сприяє суспільно-політичній консолідації українського народу навколо реалізації конституційних засад його розвитку.

Вже самі назви дозволяють бачити їх ідейну спрямованість. Так, десяток партій вважають себе «демократичними», така ж кількість «націоналістичними», майже стільки «соціалістичними» та «комуністичними», є галицька, грузинська, угорська, циганська, одеська, вінницька партії. Є партії херсонців, черкашан, киян, волині, жінок, адвокатів, волонтерів, є навіть партія піратів. Показові для роздумів назви партії «Сам за себе» або виборчого блоку «Проти всіх». У їхніх програмах відсутня ідеологія державотворення, однак у назвах значної кількості партій присутнє слово «народна», турбота про народ виголошується в їх статутах і виборчих програмах. Але результати голосування на виборах дають свою, власне народну оцінку наслідкам їх політичної діяльності. За цей час чимало з таких партій зійшли з політичної арени в ході виборчої боротьби за парламентський статус. Лише виборчі кампанії по виборах до Верховної Ради України або Президента України періодично стимулюють об'єднання ними своїх потенціалів для спільних дій у вигляді виборчих блоків.

Недовговічність цих громадських політичних утворень обумовлена суб'єктивним фактором. Адже створювалися вони і продовжують створюватися під конкретних осіб в якості формування їх позитивного іміджу, задля реалізації ними своїх провладних меркантильних інтересів.

Ми пропонуємо порівняти політичну структурованість суспільства часів формування української державності початку минулого століття.

У монографії «Становлення міжнародного гуманітарного права (XIX ст. – початок XX ст.)» сучасний український вчений А.І. Дмитрієв, здійснюючи аналіз революційних перетворень на теренах Російської імперії після падіння монархії, відзначав: «Найбільш активними серед партій, вплив яких поширювався на селян і сприймався робітниками і дрібними підприємцями, були партія соціалістів-революціонерів, народно-соціалістично-трудова партія, соціал-демократична робітничка партія. Центральне місце в житті країни займала найбільш впливова в середовищі дрібної і крупної буржуазії партія конституційних демократів, серед членів якої була велика кількість юристів-теоретиків і юристів-практиків.

Програмні положення цих чотирьох головних партій внесли конструктивний вклад у правотворчу і правозастосовну сфери діяльності тимчасового уряду» [6, с. 55, 57, 59].

Далі автор, здійснюючи детальний аналіз програм цих політичних суспільних утворень того часу, відзначає, що головними їх положеннями проголошувалися: право зібрань на законодавчу ініціативу, безпосередню участь у законодавчому процесі шляхом референдуму,

виборів органів влади і суддів, судовий захист громадянина від сваволі властей, підсудність всіх посадових осіб включно з депутатами та суддями, безоплатне судочинство, закріплення в конституції нарівні з політичними також і соціально-економічних прав.

У ході революційних перетворень відроджувалося життя українських політичних партій. У березні 1917 року відновили свою діяльність українська соціал-демократична робітничка партія, українська партія соціалістів-революціонерів, далі Українська народна партія, Товариство українських поступовців. Згодом їх програмні засади знайшли своє місце в Конституції Української Народної Республіки – «Статуті про Державний устрій, права і вільності УНР», схваленому Центральною Радою 29 квітня 1918 року.

Після висновку і рекомендацій Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) 22 березня 2012 року Верховна Рада прийняла якісно оновлений Закон України «Про громадські об'єднання», який вступив у дію 1 січня 2013 року. Переважна частка рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи була використана і покладена в основу при розробці цього Закону.

Щодо найбільш важливих питань для громадських організацій, які були покращені через прийняття Закону України «Про громадські об'єднання», слід відзначити наступні.

Введено в обіг правовий термін «громадське об'єднання», видами якого є «громадська організація» та «громадська спілка», в залежності від того, хто є засновниками та перебуває у складі таких громадських утворень. Раніше право юридичних осіб на утворення своїх громадських організацій заперечувалося. Нині їм надана така можливість на об'єднання у формі громадської спілки.

Усунуті територіальні перешкоди та обмеження для діяльності громадських організацій, які існували у вигляді прив'язки цих організацій до територій, на якій вони були зареєстровані. Громадські об'єднання самостійно визначають територіальні межі своєї діяльності і можуть її здійснювати на всій території країни.

Ліквідована норма, яка передбачала, що громадські організації повинні здійснювати захист лише своїх членів. Віднині громадські організації можуть спрямовувати свою увагу на захист інтересів будь-яких осіб та членів суспільства. Скасовано обмеження їх прав. У статті 20 попереднього закону вказувалося, що вони користаються лише правами, які передбачені законами України. Новим законом встановлено відкритий перелік прав громадських організацій, його стаття 21 передбачає, що вони можуть здійснювати інші права, не заборонені законом.

Закон дозволяє громадським організаціям створювати свої відокремлені підрозділи, здійснювати підприємницьку діяльність, яка відповідає меті, завданням і цілям громадської організації. Скасовано здійснення державного контролю за статутною діяльністю громадських організацій.

Спрощено процедуру та скорочено терміни державної реєстрації цих організацій через визначення конкретного переліку необхідних для цього документів та підстав, які можуть бути причиною відмови у реєстрації або повернення документів на доопрацювання.

Питання залучення громадськості до законодавчого процесу передбачені також у Законах України «Про Регламент Верховної Ради України», «Про комітети Верховної Ради України».

Як бачимо, зроблено чималий крок у законодавчому регулюванні діяльності неурядових громадських організацій України та його наближенні до європейських стандартів.

Неурядові громадські формування поряд з виборами, референдумом покликани виступати механізмом прямої демократії, що забезпечує участь громадян в державному управлінні. Якщо поглянути на розвиток окремих напрямків діяльності громадських утворень, наприклад, професійних спілок, козацтва, земляцтва, ветеранства та багатьох інших, ми можемо спостерігати і порівнювати лояльність влади до одних і повну дискримінацію через несприйняття та ігнорування думки інших.

Стаття 38 Конституції України передбачає, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, однак у нинішніх реаліях ця норма прямої дії на практиці

реалізується неефективно. Пояснити цей факт можна, з одного боку, соціальною апатією частини населення, обумовленою безнадією в свої кращі перспективи в майбутньому, заглибленістю у вирішення мінімальних соціальних потреб та власним критичним ставленням до тієї політики, що проводиться провладними кланово-олігархічними групами в державі. З іншого боку, і це головне, частою дискримінацією з боку провладних урядовців усіх рівнів громадської думки, їх небажанням надати громадянам дієві інструменти для участі у законодавчому процесі, залучати громадські організації та їх об'єднання до управління державними справами, системно проводити з ними відкриті зустрічі, публічні звіти про свою діяльність, використовувати всілякі інші елементи дорадчої демократії задля вивчення громадської думки. Створюється враження, що їм нема з чим іти до населення.

Світовий досвід показує, що залучення представників громадськості відповідних галузей та сфер до управління, системне проведення їх публічних зустрічей з представниками владних інститутів, існування та діяльність громадських рад та інших колегіальних утворень значно сприяє посиленню авторитету народного представництва в парламентах цих країн, збільшує ефективність законодавчого регулювання, що сприяє досягненню суспільної злагоди та взаєморозуміння з владою. Відповідні правові норми, які регламентують участь представників громадськості у регуляторній діяльності органів влади, існують у Сполучених Штатах Америки, Канаді, Бразилії, Бельгії, Голландії, Німеччині, Польщі, Іспанії, Франції та інших країнах.

Рекомендації щодо посилення взаємодії інститутів громадянського суспільства з публічною владою є в наукових дослідженнях цілого ряду вітчизняних вчених. Так, Теплюк М.О. звертає увагу на «необхідність вироблення в процесі реформування публічної влади в Україні «установчого механізму», який би належним чином опосередковував волевиявлення Українського народу». Далі автор рекомендує наступне: «Актуальною для сучасної України є проблема вироблення науково обґрунтованої методології здійснення реформ. Найважливіша методологічна вимога полягає в тому, що проблеми організації публічної влади слід розглядати передусім у контексті відносин громадянського суспільства з владою, крізь призму реалізації народного суверенітету, на шляхах децентралізації публічної влади, утвердження самоорганізації народу, створення належних умов для реалізації життєвих інтересів усіх членів суспільства» [7, с. 18].

Щербанюк О.В. наголошує: «Без забезпечення в країні конституційної законності, без узгодженості взаємодії державних інститутів та громадянського суспільства не буде реального народовладдя». З цією метою автор рекомендує: «До статті 93 Конституції України варто внести зміни, включивши в коло суб'єктів права законодавчої ініціативи громадян України, а детально це питання врегулювати Законом України «Про законодавчу (правотворчу) ініціативу громадян України». Це стане інструментом подолання відчуженості народу від влади» [8, с. 27].

Автор також стверджує, що «основним напрямом розвитку сучасного конституційного законодавства України повинно стати вдосконалення механізмів представницької демократії, яка трансформується в модель, що передбачає залучення громадян до процесу вироблення і прийняття публічно-владних рішень. Перелік форм реалізації суверенної влади народом не є і не може бути вичерпним. У перспективі здійснення влади народом буде не стільки синтезом форм прямої і представницької демократії, скільки сукупністю різних способів залучення громадян до управління державними справами. Домінуючою стратегією залучення громадян в публічно-владні відносини повинно стати не прийняття рішень самими громадянами, а їх вироблення за участю представників громадянського суспільства» [8, с. 27]. «Як свідчить практика, нерідко боротьба навколо законопроектів породжується не стільки прагненням знайти і вибрати найкращий варіант, скільки інтересами фракцій і вузьких груп депутатів, регіональних еліт. У результаті цього вчасно не вирішуються актуальні державні завдання, а законодавство розвивається неритмічно і суперечливо, з прийняттям нормативних актів, які суперечать положенням Конституції, що створює перешкоди в реалізації прав і свобод людини» [8, с. 28].

Сас О.С. відзначає: «проблемою в організації діяльності Верховної Ради є відсутність належного планування законодавчої роботи. Це призводить до хаотичності, безсистемності, фрагментарності, колізійності в регулюванні багатьох сфер суспільних відносин. До ефективного планування законотворчої роботи, крім Верховної Ради, пропонуємо за доцільне залучати й інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, представників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, наукових установ, що стане запорукою оптимізації законодавчого процесу, створення сучасної та ефективної системи права» [9, с. 9]. «Основними напрямками парламентської реформи в Україні мають стати удосконалення організації виконання парламентом своїх функцій та активізація ролі громадянського суспільства як контролера влади. Відтак виховання потужного експертного середовища дасть змогу не лише виробити рекомендації щодо відповідних реформ, а й забезпечити їх імплементацію» [9, с. 15].

Висновки. В сучасних умовах розвитку українського суспільства, коли переважна більшість населення відсторонена від реального управління справами в державі, перетворення істинної демократії для більшості в корпоративно кланову демократію для меншості, в умовах зростаючої недовіри громадян до політичних партій та їх законодавчої політики в цілому, яка викликана частою зміною та низьким рівнем компетенції владних політичних команд та їх корумпованістю, стає все очевиднішою майже повна відсутність у державно-владних рішеннях спрямованості на поступ у досягненні соціально економічного прогресу та суспільного компромісу.

Концепції європейських теоретиків державотворення та практичний досвід інших країн по залученню громадської думки в основу урядування та законодавчого регулювання суспільних процесів, відповідні висновки та рекомендації вітчизняних науковців не знаходять належної підтримки, а іноді діаметрально протилежні устремлінням українського політикуму.

Громадянське суспільство в Україні в особі багаточисельного і різноманітного за характером і змістом своїх громадянських функцій та інтересів корпусу громадських утворень: всеукраїнських об'єднань, творчих та професійних спілок, різнопланових галузевих, функціональних, фахових, природоохоронних, правоохоронних та інших громадських організацій та об'єднань позбавлені участі в обговоренні тих регуляторних актів, які приймаються органами влади. Виплески громадської думки агресивної меншості, яка організовано виголошується на майданах і сприймається однозначно позитивно мовчазною більшістю, несе в собі деструктивні щодо влади наміри, а почасти і руйнівні тенденції. Однак результатами цих акцій користаються олігархічні транснаціональні клани, які використовують енергетику натовпу у своїх державницько корпоративних інтересах. Натомість конструктивний потенціал широкого загалу в особі пропозицій громадських організацій у державотворенні належним чином не вивчається і не використовується.

Список використаних джерел:

1. Тихонравов Ю.В. Основы философии права : Учебное пособие. М. : Вестник, 1997. 608 с.
2. Кельзен Ганс. Про сутність і цінність демократії. Харків : ВНТЛ-Класика, 2013. 139 с.
3. Гегель Георг В.Ф. Основы філософії права, або природне право і державознавство. Київ : «Юніверс», 2000. 329 с.
4. Барков В.Ю., Розова Т.В. Український соціум. Проблема консолідації українського суспільства». Київ : «Знання України», 2005. 792 с.
5. Барков В.Ю. Українська політична нація. Перспективи розвитку громадських організацій і проблеми політичної культури». Київ : вид-во «Дієз-продукт», 2004. 647 с.
6. Дмитриев А.И. Становление международного гуманитарного права (XIX в. – нач. XX в.). К., 1998.
7. Теплюк М.О. Конституційно-правові проблеми організації публічної влади в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ, 2008. 21 с.
8. Щербанюк О.В. Народний суверенітет в політико-правовому будівництві сучасної держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2014. 35 с.

9. Сас О.С. Організація роботи Верховної Ради України: питання теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2013. 19 с.

** Косинський Віктор Володимирович – провідний науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України.*

Стаття надійшла до редакції 31 січня 2018 р.

УДК 342.4

Віталій Купрій *

ДО ПИТАННЯ ЗМІНИ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена дослідженню конституційних обмежень щодо внесення змін до Конституції України в умовах воєнного стану.

Здійснено комплексний аналіз положень Основного Закону та конституційних законів щодо поняття умов воєнного стану, а також ретельно досліджено наявну практику Конституційного Суду України з цього питання.

На основі проведеного аналізу з'ясовано зміст поняття «умови воєнного стану», підстави для констатації наявності таких умов, зроблено висновок щодо неможливості внесення змін до Конституції України в сучасних умовах воєнного стану, а також запропоновані можливі шляхи вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: конституція, законодавчий конституційний процес, умови воєнного стану, внесення змін до конституції в умовах воєнного стану.

Купрій В.Н. К вопросу об изменении Конституции Украины в современных условиях военного положения.

Статья посвящена исследованию конституционных ограничений относительно внесения изменений в Конституцию Украины в условиях военного положения.

Осуществлен комплексный анализ положений Основного Закона и конституционных законов относительно понятия условий военного положения, а также тщательно исследована существующая практика Конституционного Суда Украины по этому вопросу.

На основе проведенного анализа установлено содержание понятия «условия военного положения», основания для констатации наличия таких условий, сделан вывод о невозможности внесения изменений в Конституцию Украины в современных условиях военного положения, а также предложены возможные пути решения этой проблемы.

Ключевые слова: конституция, законодательный конституционный процесс, условия военного положения, внесение изменений в конституцию в условиях военного положения.

Kuprii V.M. On the issue of amending the Constitution of Ukraine in the current conditions of martial law.

The article is devoted to the study of constitutional restrictions on the introduction of amendments to the Constitution of Ukraine in conditions of martial law.

A comprehensive analysis of the provisions of the Basic Law and constitutional laws on the notion of the terms of martial law has been carried out, and the existing practice of the Constitutional Court of Ukraine on this issue has been thoroughly explored.

On the basis of the analysis, the content of the notion «the conditions of martial law» is established, as the grounds for confirmation of the existence of such conditions, the conclusion is made that it is impossible to amend the Constitution of Ukraine under the current conditions of martial law. The possible ways of solving this problem are suggested.

Keywords: constitution, legislative constitutional procedure, conditions of martial law, introduction of amendments to the constitution in conditions of martial law.